

Umsögn

um tillögu til þingsályktunar um fjármálaáætlun fyrir árin 2018–2022.

Frá 1. minni hluta efnahags- og viðskiptanefndar.

Í fjármálaáætlun á að birta stefnu fyrir málasvið opinberra fjármála til næstu fimm ára og áætla jafnframt tekjur ríkissjóðs og útgjöld hvers málasviðs fyrir sig. Útgjaldarammar eru ákveðnir og ráðuneyti skipta síðan áætludum fjármunum niður á málaflokka í fjárlagafrumvarpi og á stofnanir og einstök viðfangsefni innan þeirra og birta í fylgiriti með fjárlagafrumvarpi. Fjármálaáætlun er endurskoðuð árlega en með samþykkt fjármálaáætlunar fyrir árin 2019–2023 eru rammar fyrir fjárlagafrumvarp 2019 ákveðnir. Þeim römmum verður því ekki breytt nema verulegar breytingar verði á afkomu ríkissjóðs frá vori 2018 að hausti sama árs. Auk þess verður fjármálaáætlunin að uppfylla skilyrði fjármálastefnunnar sem gerir kröfu um afkomu á árinu 2019 sem er 1,2% af VLF.

Fjármálaráð gerir alvarlegar athugasemdir við áætlunina og bendir m.a. á að sá sveigjanleiki sem boðaður var í fyrri fjármálaáætlun sé nú að mestu leyti horfinn. 1. minni hluti efnahags- og viðskiptanefndar leggur ríka áherslu á að fjárlaganefnd taki tillit til athugasemda og ábendinga fjárlagaráðs og geri breytingar á fjármálaáætluninni í samræmi við þær. Gera þarf breytingar bæði á tekju- og útgjaldahlíð áætlunarinnar. Í þessari umsögn er einkum rætt um tekjuhlíð áætlunarinnar en auka þarf við tekjur einkum til að skila betri afkomu í góðæri til að undirbúa niðursveifluna en einnig til að standa straum af nauðsynlegum útgjöldum sem ekki er gert ráð fyrir í fjármálaáætluninni.

Skattkerfisbreytingar.

Þó að erfitt sé að átta sig á orðum ráðherra ríkisstjórnarinnar sem tala ekki einum rómi um fyrirhugaðar skattkerfisbreytingar má ljóst vera af kaflanum um áherslur í skattamálum, svo sem á bls. 15 í fjármálaáætluninni, að gengið er út frá því að tekjuskattur lækki í neðra skattþrepi um 1 prósentustig. Lækkun tekjuskatts í neðra skattþrepi um 1 prósentustig rýrir tekjur ríkissjóðs um 14 milljarða kr. Í sama kafla stendur þetta: „Samhliða er stefnt að heildarendurskoðun tekjuskatts einstaklinga og bótakerfa, m.a. með það að markmiði að unnt verði að draga úr skattbyrgði og koma á fót heildstæðu og einfaldara kerfi, ekki síst í þágu tekjulægri hópa. Þar er horft til stuðnings hins opinbera við barnafjölskyldur og vegna húsnæðiskostnaðar, með markvissari fjárhagslegum stuðningi við efnaminni heimili.“ Þessi stefna er síðan útfærð með áætludum fjármunum í fjármálaáætluninni og mikilvægt er að lesa tölur og orð saman svo að ljóst sé hvaða athafnir ríkisstjórnin hyggst láta fylgja orðunum.

Tekjuskattur.

Fram kemur í greinargerð með fjármálaáætluninni að framtíðarkerfið sem ríkisstjórnin vill koma á verði einfaldara, skilvirkara og gegnsærra en nú. Vísað er í hugmyndir Alþjóðagjaldeyrissjóðsins frá 2015 og samstarfsvettvangs um aukna hagsæld frá 2016. Báðar hugmyndirnar ganga út á bótakerfi sem sérstaka fátæktarstöð og að húsnæðisstuðningur í formi vaxtabóta heyri sögunni til. Einstaklingar fá mismunandi háan persónuafslátt eftir

tekjum og vinnuframlagi en skattþrósentan verði aðeins ein. Í þessum hugmyndum er ekki gengið út frá tvöföldu hlutverki skattkerfisins, þ.e. tekjuöflunar- og tekjujöfnuarhlutverki þess. Hugmyndirnar miðast við óbreyttar skatttekjur. Í minni hluti efnahags- og viðskiptanefndar mælir með því að leitað verði frekar í smíðju annarra norrænna ríkja en til Alþjóðagjaldeyrissjóðsins þegar breyta á skattkerfi sem standa á undir aukinni velferð.

Samfylkingin vill að tekjuskattur sé þrepaskiptur og gegni því tvíþætta hlutverki að vera tekjustofn fyrir ríkissjóð og stuðla að tekjujöfnun. Við viljum endurskoða bilin milli skattþrepa, fjölga skattþrepunum og tryggja sanngjarnt framlag tekjuhærri hópa og stóreignafólks til samfélagsins í gegnum skattkerfið.

Ójöfnuður hvort sem litið er til tekna eða eigna er að aukast hér á landi og nýta þarf skattkerfið til að jafna leikinn. Lesa má úr svári fjármála- og efnahagsráðherra við fyrirspurn Loga Einarssonar, formanns Samfylkingarinnar, að um 218 fjölskyldur, sem mynda ríkasta 0,1% landsmanna, áttu 201,3 milljarða kr. í hreinni eign í lok árs 2016. Hópurinn jók hreinar eignir sínar um 14 milljarða kr. á því ári. Ef því væri dreift jafnt væri það svipað því að hver og einn framteljandi hefði aukið hreina eign sína um 67 millj. kr. á árinu 2016, eða um 5,6 millj. kr. á mánuði. Ríkasti tíundi hluti þjóðarinnar tók til sín tæpan helming þeirrar hreinu eignar sem varð til á því ári.

Fyrsti minni hluti leggur til að fjárlaganefnd geri breytingar á tekjuhlíð fjármálaáætlunarinnar sem gera ráð fyrir að skattþrepunum verði fjölgað, persónuafsláttur hækkaður, fjármagnstekjuskattur verði þrepaskiptur og stóreignaskattur lagður á umtalsverðar eignir umfram íbúðarhúsnæði fólks.

Barnabætur.

Jafnaðarmenn vilja einnig auka vægi barnabóta sem ásamt húsnæðisbótum og persónuafslættinum eru mikilvægustu jöfnunartækin sem stjórnvöld geta beitt.

Fyrsti minni hluti mótmælir því harðlega að þak sé sett á barnabætur til næstu fimm ára og boðað að þær verði styrkur til fátækra en ekki leið til að jafna stöðu barnafólks við stöðu þeirra sem ekki eru með börn á framfæri. Fjölskyldum sem njóta barnabóta hefur fækkað um rúmlega 12 þúsund frá árinu 2013 þegar hægri menn komust aftur til valda.

Annars staðar á Norðurlöndum, og reyndar víða í Evrópu, hefur ríkt mikil sátt um gildi stuðnings við barnafjölskyldur en hér á landi hefur verið dregið úr vægi barnabóta jafnt og þétt. Þeirri afleitu stefnu á að viðhalda. Upphæðin sem lagt er til að Alþingi samþykki að verja til barnabóta á ári næstu fimm árin er nánast sú sama og Alþingi samþykkti fyrir fimm árum. Helsta niðurstaða nýlegrar skýrslu frá norrænu ráðherranefndinni er að vaxandi ójöfnuð á Norðurlöndum megi skýra með því að bætur hafi ekki hækkað í takt við laun undanfarin ár. Barnabætur hér á landi byrja að skerðast langt undir lágmarkslaunum samkvæmt ákvörðun ríkisstjórnarinnar.

Hvergi er að sjá í fjármálaáætluninni að gert sé ráð fyrir fjármagni í lengra fæðingarorlof sem þó er talað um í stjórnarsáttmálanum.

Fyrsti minni hluti leggur ríka áherslu á að fæðingarorlof verði lengt í 12 mánuði, en einnig að fjármagn til barnabóta verði hækkað og tekin verði markviss skref á næstu fimm árum þannig að barnafjölskyldur muni um greiðslurnar til að jafna stöðu þeirra við stöðu þeirra sem ekki eru með börn á framfæri.

Húsnæðisstuðningur.

Draga á úr húsnæðisstuðningi þannig að undir lok áætlunartímans eru áætlaðir umtalsvert minni fjármunir í stuðninginn en í upphafi tímans. Ekkert er nefnt í húsnæðismálum sem tekur á þeim stóra vanda sem snýr að efnahag en ekki síður að velferð fólksins sem á í erfiðleikum með að eignast eigið heimili eða nær vart endum saman vegna þess hve húsnæðiskostnaður er

hár. 1. minni hluti hvetur fjárlaganefnd til að setja fram breytingartillögur sem taka á húsnæðisvandannum. Afleiðingar þess vanda eru ekki aðeins efnahagslegar heldur hafa þær mikil áhrif á velferð þeirra sem eiga í erfiðleikum með að eignast heimili og greiða húsaleigu eða annan húsnæðiskostnað.

Auðlindagjöld.

Við Íslendingar erum rík af auðlindum og teljum það eina okkar mestu blessun. Við erum þó ekki góð í að innheimta sanngjarnt gjald fyrir nýtingu auðlinda. Það á við um fiskveiðiauðlindina en einnig um orkuauðlindir og aðrar náttúruauðlindir. Þótt margt hafi tekist vel í sjávarútvegi hér á landi vantar enn réttlætistilfinninguna fyrir því að samfélagið allt njóti góðs af auðlindarnýtingunni eins og best verður á kosið. Með útbóði á aflaheimildum og leigusamningum til ákveðins tíma fengist fullt verð fyrir kvótann. Sanngjarn hlutur auðlindarentunnar frá orkufyrirtækjunum ætti að renna í ríkissjóð og gjaldtaka af ferðamönnum einnig. Eins ríkir af auðlindum og Íslendingar eru getur það ekki verið ásættanlegt að almenningur fái ekki að njóta réttláts hlutar af arðinum sem annars rennur til þeirra sem hafa réttinn til að fénytá auðlindirnar eða geta tekið sér þann rétt vegna stefnuleysis stjórnvalda.

Skattastyrkir.

Eins og fjármálaráð bendir réttilega á stuðlar fjölbreyttara atvinnulíf að stöðugleika. Í umsögn fjármálaráðs segir: „Fjölbreytt samsetning atvinnuvega getur mildað áhrif áfalla í einstökum greinum á efnahagslífið, sérstaklega í litlum opnum hagkerfum eins og okkar. Ekki er heppilegt að geyma öll egginn í sömu körfu.“ Ferðapjónustan er á skömmum tíma orðin ein stærsta atvinnugrein landsins. Snöggur samdráttur í þeirri grein hefði mikil áhrif á efnahagslífið eins og snögg fjölgun ferðamanna hefur sannarlega haft á undanföllum árum.

Fyrsti minni hluti telur skorta raunverulega atvinnustefnu í landinu og bendir á mikilvægi þess að styðja við sprota í atvinnulífinu og hjálpa þeim að vaxa og skila til þjóðarbúsins en jafnframt á mikilvægi þess að hætta stuðningi þegar atvinnugrein þarf ekki lengur á stuðningi að halda eða hefur með stuðningi stjórnvalda rutt öðrum greinum út úr atvinnulífinu. Engin atvinnugrein nýtur eins mikilla skattastyrkja frá hinu opinbera og stærsta atvinnugrein landsins, ferðapjónustan. Í greinargerð með fjárlagafrumvarpi 2018 eru skattastyrkir til ferðapjónustunnar metir á um 26,5 milljarða kr.

Fyrsti minni hluti telur í ljósi mikilvægis fjölbreytni í atvinnulífinu fyrir stöðugleika í efnahagslífi að stjórnvöld þurfi að beita skattastyrkjum með markvissari hætti.

Skatteftirlit.

Í greinargerð með fjármálaáætluninni er rætt um að herða þurfi eftirlit með skattskilum og 1. minni hluti tekur undir þau sjónarmið. Hins vegar telur 1. minni hluti að hærri fjárhæð þurfi til þannig að ásættanlegur árangur náist með skattrannsóknnum og eftirliti, bæði með skattsvikum innan lands en einnig með þeim sem svíkja undan skatti með því að nota erlend skattaskjól. Sú viðbót sem lögð er til í fjármálaáætluninni til skattrannsókna og eftirlits er tekin til baka á næstu tveimur árum. Þessu þarf að breyta eigi stefna ríkisstjórnarinnar að ná fram að ganga.

Jafnrétti.

Lengra fæðingarorlof, hærri barnabætur sem fleiri fá notið og húsnæðisstuðningur í takt við þarfir eru mál sem stuðla að jafnari stöðu karla og kvenna. Hins vegar vinnur skattafsláttur í formi samnýtingar skattþrepa gegn jafnrétti ef svo má að orði komast. Greining fjármála- og efnahagsráðuneytisins á umfangi samnýtingar persónuafsláttar og skattþrepa fyrir tekjuárin

2010–2015 sýnir að úrræðið er algengast meðal tekjuhæstu hjóna/sambýlisfólks og að 93% af endurgreiðslunni nýtist til hækkunar ráðstöfunartekna karla. Samnýtingin hvetur til minni atvinnubátttöku tekjulægri maka í samsköttun sem oftast eru konur. 1. minni hluti telur að eftir engu sé að bíða og leggur til að heimild til samnýtingar verði lögð niður frá og með 1. janúar 2019. Áætlað umfang skattaafsláttarins er um 2,7 milljarðar kr. árið 2018.

Félagsleg undirboð.

Enginn vafi leikur á því að félagsleg undirboð ógna sjálfum grundvelli velferðarsamfélagsins sem einmitt byggist á afkomuöryggi allra og samstöðu um réttindi og kjör sem gilda fyrir alla. Heilbrigður vinnumarkaður er undirstaða góðra samfélaga og svikin verður að stöðva. Brotastarfsemin beinist einkum að þeim sem eru veikastir fyrir, ungu fólki og erlendum starfsmönnum í byggingariðnaði og ferðaþjónustu.

Félagsleg undirboð kalla á skýr viðbrögð af hálfu stjórnvalda. Slík svik á vinnumarkaði hafa alvarlegar fjárhagslegur afleiðingar jafnt sem félagslegar. Viðbrögð stjórnvalda verða að vera í samræmi við alvarleika málsins og gera verður ráð fyrir fjármunum til að verja heilbrigði vinnumarkaðarins hér á landi.

Alþingi, 9. maí 2018.

Oddný G. Harðardóttir.